

Ovisst om inkomstfördelningen

Fördelningsfrågor är flitigt utnyttjade i valdebatten. Partiprogrammen föreslår olika fördelningspolitiska reformer, vilka utlovar förbättrad levnadsstandard för låginkomsttagare och barnfamiljer. Att den rådande ekonomiska politiken gynnar vissa grupper och missgynnar andra påstås ofta. Fördelningskäl åberopas som argument för den ena eller andra åtgärden.

Så mycket märkligare är det då att vi i själva verket inte vet särskilt mycket varken om hur inkomstfördelningen ser ut eller om effekterna av olika fördelningspolitiska åtgärder.

Inkomsten kan mätas på många sätt, viktiga inkomstkomponenter redovisas inte i den offentliga statistiken och de offentliga transfereringarna måste analyseras i ett långsiktigt försäkringsmässigt perspektiv och utifrån ett realistiskt jämförelsealternativ för att ge en rättvisande bild av fördelningseffekterna. Detta beläggs bl a Lars Söderström i boken *Inkomstfördelning och fördelningspolitik* (SNS Förlag, 1988).

Med ett inkomstmått kan en person bli klassificerad som höginkomsttagare. Samma person kan med ett annat mått klassificeras som låginkomsttagare. Mätperiodens längd är avgörande. Tag köp av en pensionsförsäkring som exempel. Är mätperioden ett år minskar inkomsten med försäkringspremiens storlek och när pensionen betalas ut ökar inkomsten med pensionsbeloppet. Är mätperioden i stället hela livsrykten blir inkomsten opåverkad. Livsinkomsten påverkas varken av premieinbetalningarna eller pensionsutbetalningarna. Många gamla, studerande etc klassificeras som låginkomsttagare, trots att de i

ett längre perspektiv kan komma att betraktas som höginkomsttagare. Livsinkomsten är i många fall ett bättre mått på levnadsstandard än årsinkomsten. Detta gör en mera mångsidig fördelningspolitisk analys önskvärd.

Naturaförmåner som subventionerad barnomsorg, sjukvård och utbildning utgör en stor del av hushållens totala konsumtion och kan vara mycket ojämnt fördelade. Värdet av dessa förmåner ingår inte i inkomststatistiken. Men skall fördelningsanalysen ge en rättvisande bild, räcker det inte att se enbart på de kontanta transfereringarna.

Inte ens effekterna av de kontanta offentliga transfereringarna är emellertid entydiga. Dessa är till stor del konstruerade som försäkringar (sjukförsäkring, arbetslöshetsförsäkring, pensionsförsäkring). Förmåner betalas ut till personer som vid det aktuella tillfället har låg inkomst – på grund av att de är sjuka, arbetslösa eller gamla. De allra flesta medborgare är emellertid någon gång i livet förmånstagare, så det behöver inte vara "låginkomsttagare" som vinner mest sett över hela livsrykten. Vill vi veta vem som vinner eller förlorar på folkpensionen, ATP osv, måste vi bedöma dem i ett långsiktigt försäkringsmässigt perspektiv.

Resultatet av analysen beror också på vad vi jämför med. Om jämförelsealternativet är ett annat offentligt transfereringssystem utformat så att det är fördelningsmässigt neutralt, men med samma förmåner som dagens system, så visar studier att nuvarande ålderspension knappast har någon utjämnande effekt. Progressiviteten (dvs att inkomster överförs från

högre inkomsttagare till lägre) i folkpensionen och regressiviteten (att inkomster överförs från lägre till högre inkomsttagare) i ATP tar ut varandra. Är jämförelsealternativet i stället ett offentligt grundskydd av behovsprövade pensioner och socialbidrag, framstår ålderspensionen i folkpensionen som regressiv. Vare sig vi väljer ett utbyggt grundskydd som jämförelsealternativ eller ett offentligt transfereringssystem med nuvarande förmåner, men fördelningsmässigt neutralt, är det således tveksamt om utbyggnaden av de offentliga transfereringarna givit en jämnare inkomstfördelning.

Har den svenska välfärdspolitiken lett till jämnare inkomstfördelning? Svaret är: det vet vi inte. Man kan därför inte yttra sig tvärsäkert om effekter av det ena eller andra slaget. Det finns skäl till en mer nyanserad fördelningspolitisk diskussion. Ett minimikrav bör vara att alla uttalanden om fördelningseffekter av olika åtgärder skall vara baserade på ett klart preciserat inkomstmått och klart ange jämförelsealternativet.

ANN-CHARLOTTE STÅHLBERG